

Dagboek Albanië

Aflevering 26

17 – 22 oktober 2014

Vrijdag 17 oktober

Om vier uur opstaan is niet mijn favoriete bezigheid. Maar zonder file naar Schiphol kunnen rijden en voldoende transfertijd in Wenen hebben ook hun voordelen.

Mijn ontvangst in Tirana is bijzonder. Direct na de paspoortcontrole word ik aangesproken door de chieft security service van het vliegveld. Are you Alex? Zijn service bestaat er uit dat hij me naar de taxichauffeur brengt en me een kop koffie met mineraalwater aanbiedt. Mijn normale bestelling. Geen idee hoe hij dat weet. Hij stapt ook nog eens bij ons in de auto. Uiteindelijk wordt het me duidelijk. Hij is een vriendje van de taxichauffeur en hij heeft een lift naar zijn afspraak geregeld.

Op weg naar Elbasan. Tussen Tirana en de tunnel lijken nauwelijks vordering gemaakt vergeleken met vorig jaar. We rijden zelfs meer stukken dan toen over de 'oude weg'. Uiteindelijk moet dat een fietsvriendelijke route worden over de Kraba -pas, maar nu nog niet. Zeker interessante aanvulling in het 'registre des cols' van de fanatieke fietsers. Opvallend dat er een aantal nieuwe hotels staat. De eerste klanten moeten alleen nog komen. Maar er wordt in ieder geval geld in de economie gepompt.

De tengere Eda ziet er heel anders uit als ik haar ontmoet. Negentien kilo aangekomen en het is nog tweeëneenhalve maand voor haar derde dochter geboren gaat worden.

Mijn hotel is vervolgens met de auto niet te bereiken. Alle wegen, inclusief de tweede grote boulevard van de stad liggen open en worden gereconstrueerd. Het lijkt allemaal best mooi te worden, maar nu is het een chaos. De overheid had er geld voor over omdat Elbasan de nationale voetbalstad wordt waar de interlands gespeeld gaan worden. Verbazend hoeveel investeringen er dan gedaan kunnen worden. De complete renovatie van het stadion is al klaar. Het helpt zeker dat de burgemeester van de PS is en dat deze partij na de laatste verkiezingen nu ook landelijk de macht heeft.

Bij het diner wordt het me wel duidelijk dat deze economische vooruitgang niet betekent dat de armoede afneemt. Het project Skampa Kids (de nieuwe naam voor de huiswerkklassen) blijft onmisbaar voor de deelnemende kinderen. Helaas kunnen we niet alle kandidaat-deelnemers helpen, zeker niet nu dat aantal groeit. De nood bij de armste gezinnen neemt namelijk toe. Door te bezuinigen op sociale zorg verliezen heel wat gezinnen hun – toch al minimale – staatsteun. Dat betekent niet alleen meer honger, maar ook dat ze niet meer in aanmerking komen voor speciale steun, zoals gratis schoolboeken. Waar dat toe leidt in gezinssituaties waar al niet genoeg te eten is, laat zich raden.

Zaterdag 18 oktober

Mijn kamer in Hotel Monarch is een jaar na de opening nog in goede staat. Er is nu ook een volwaardig ontbijt. Dat is een verbetering ten opzichte van een jaar geleden. De zorg van de uiterst vriendelijke dames van de roomservice is bijzonder. Ik krijg niet eens de kans mijn vuile was onder in de kast te bewaren. Die wordt weggehaald en 's middags krijg ik alles gewassen en gestreken terug. Eén van de dames riep me met gebarentaal tot de orde. Ik had mijn kleren op mijn manier opgestapeld. Dat kon er echt niet mee door. Ze had alles netjes in de kast uitgehangen.

De hele ochtend werken we aan de tekst van het jaarverslag "Skampa Kids" over het eerste (nieuwe) projectseizoen 2013-2014. Zeven schooljaren hadden Nederlandse lionsclubs, ICCO en Impulsis voor de financiering gezorgd. Dat is nu voorbij en toch willen we nog doorgaan, in ieder geval tot medio 2017. Onze Stichting Skampa heeft alle daar aanwezige reserves beschikbaar gesteld voor het project. Edukans heeft het project geselecteerd voor financiering nieuwe stijl. Deze financiering is bedoeld voor geslaagde onderwijsprojecten in landen die van de lijst van Nederlandse aandachtslanden zijn weggestreept. Door succesvolle inspanningen van Karel Roos kunnen we een beroep doen op nieuwe geldstromen die beschikbaar komen dankzij het maatschappelijk verantwoord ondernemen van grote bedrijven en multinationals.

Er is nog heel wat aan te passen in de tekst maar we vorderen snel. In het verslag over het schooljaar 2013/14 staat ook een uitgebreide passage in te staan over de mooie documentaire die Freek Zonderland gemaakt heeft met hulp van Herman Zonderland en Rob Scherpenisse. Financieel werd dat mogelijk gemaakt door 'Team 2015' van de Gemeente Utrecht.

Op weg naar de lunch. Lopen we Astrit Lopari tegen het lijf. Dat gebeurt bijna altijd op de eerste dag van mijn bezoeken. Hij is op stap, samen met mijn oude vriend Suleyman Balza. Suleyman is tegenwoordig nu baas van het nationale folklore-ensemble in Tirana. Astrit is net een paar weken met pensioen en vindt het nog moeilijk om zijn tijd te vullen. Hij ziet er aanzienlijk beter uit dan de laatste jaren. Dat is het begin en het genieten van dit pensioen komt nog wel. Met gevoel voor beeldspraak legt hij uit dat het nu nog nergens naar klinkt omdat de snaren niet meer gespannen zijn.

De middagsessie is voor de financiën, samen met Juli. Zij heeft het vak van Stefan geleerd en doet het nu alleen. Stefan ging op vakantie naar de VS en kwam niet meer terug. Het gaat hem daar goed maar zijn ogen gaan nog verder achteruit. Juli vertelt dat hij de laatste maanden alles dicteerde omdat hij het beeldscherm niet meer kon lezen. Hij woont nu in bij zijn dochter en haar man, die beiden een baan hebben in New York. Stefan en zijn vrouw passen dagelijks op de baby en daarmee zijn ze helemaal tevreden.

Het is nu wel makkelijker om wijzigingen in de registratie en presentatie door te voeren. Juli is veel moderner en flexibeler dan haar voorganger. Haar financiële werk is trouwens prima in orde. Daarnaast heeft ze voldoende tijd om verantwoordelijkheid te dragen voor alle projectactiviteiten op de drie scholen. Zo heeft ze ook probleemloos het werk van Endri Shuteriqi overgenomen. Endri woont en werkt nu in Tirana. Daar heeft hij een nieuwe klus gevonden nadat hij bij ECE overtollig was geworden.

's Avonds ben ik veel te vroeg bij het diner. Mijn computertijd loopt ineens een kwartier voor op de echte tijd. Geen idee hoe dat kwam. Voor het slapen heb ik het maar meteen aangepast.

Zondag 19 oktober

Ook al ben ik bijna toe aan mijn geplande overbruggingspensioen, toch moet ik 's morgens een paar uren werken aan een lopende opdracht in Nederland. Het kwam dus goed uit dat de koffieafpraak met Astrit Lopari pas aan het eind van de morgen was. Gisteren had ik al gezien dat hij er goed uitzag. Maar na een 'huwelijk' van meer dan 30 jaar met de school vindt hij het moeilijk om afscheid te nemen. Al die tijd heeft hij zo zijn hart en ziel erin gelegd. Nostalgisch blikken we terug naar de mooiste momenten. Astrit vertelt nog eens hoe aan het begin van deze eeuw de komst van vrachtwagens met muziekinstrumenten en de grote reconstructie aan de school na de Kosovo-crisis de hoogtepunten waren in de geschiedenis van de school. Met dank aan ICCO en 'de Nederlanders'. Ook de deelnames aan de twee festivals van Europese muziekscholen in 2002 en 2009 waren onvergetelijk. Astrit vindt het zijn taak mij voor te stellen aan zijn opvolger, Ervin Goxhaj. Zijn gezicht komt me bekend voor en uiteindelijk kan ik hem plaatsen. Jaren geleden maakte ik hem mee als leerling van de school. Vervolgens ging hij naar het conservatorium (hier heet het de Art Academy) in Tirana en bij het festival in 2002 werd hij door Astrit ontboden om als eerste violist mee te spelen in het schoolorkest. Dat hij ook nog een neefje was van Astrit Goxhaj, één van de begeleidende docenten had er ook wel iets mee te maken. Na zijn studie werd hij docent en nu dus directeur. Het benoemen van jonge directeuren past in het beleid van de regering en we zijn benieuwd of hij en zijn jonge collega's van de Art Schools elders in het land een en ander weten te revitaliseren.

De middag was gereserveerd voor de traditionele afspraak met Dritan Pajenga. Altijd gezellig en veel mooie en bijzondere herinneringen om op te halen. Zijn verzoek was of ik met hem zijn businessplan eens wilde doorneemen. Hij staat op het punt om een nieuwe bedrijfspannend te kopen en zijn ICT-dienstverlening uit te breiden. De berekeningen en het verhaal erbij waren weldoordacht gemaakt. Er ontbrak nog wel een en ander maar op dat punt konden we zijn plan zo volledig maken dat hij er met vertrouwen mee naar de bank kan.

Tijdens het lange diner hadden we het deze keer nauwelijks over zijn passie voor ICT maar over allerlei wereldpolitieke ontwikkelingen. Was ik in de middag verbaasd hoe snel hij als 'non financial' alle financiële tips doorhad, 's avonds verbaasde hij me met alle details die hij wist over de wereldpolitiek. Het blijft een bijzondere man. En je kunt veel met hem lachen.

Maandag 20 oktober

Ineens een nacht dat ik niet goed kon slapen. Overal in de binnenstad zijn wegen opgebroken. Er rijden nauwelijks auto's. En als ze er wel rijden, lopen ze vast in kuilen, bergen zand of stapels beton. Dat geeft hordes zwerfhonden meer actieradius dan ooit. Overal ontdekken ze nieuwe stapels vuilnis waarin ze allerlei eetbaars vinden. Maar de gevechten om eten zijn ook niet mis. Een groot deel van de blaf-, bijt- en jankgevechten speelt zich af onder mijn balkon.

De ochtend vullen we met een boek aan de drie scholen die het project 'Skampa Kids' uitvoeren. Op de Abdyl Paralloi, de Jorgji Dilo en Fadil Gurmani ontmoet ik drie nieuwe directeuren. Dat deze functies wisselen als er een nieuwe partij aan de macht komt, daar ben ik wel aan gewend. Maar de laatste jaren is de omloopsnelheid wel heel erg hoog. Ik ontmoet achtereenvolgens Darina Vorfi, Arjana Shella en Laureta Misiri. Drie vrouwen met heel verschillende karakters. Twee bedachtzame, maar communicatief vaardige directeuren en één niet te stuiten waterval van woorden maar wel met het onderwijshart op de goede plaats. Alle drie zijn ze jong en spre-

ken ze Engels. Is dit het jeugdige elan wat de nieuwe premier, Edi Rama, in gedachten heeft. Die kans is er maar eerst eens afwachten of deze dames langer dan een jaar op hun post blijven. Gelukkig ontmoeten we op alle scholen ook de docenten die het project begeleiden. Gelukkig zijn dit mensen die al vanaf het eerste jaar meelopen, toegewijd zijn en ervaring hebben opgedaan met de multi-problematiek van de kinderen.

Helaas hoor ik wel drie keer hetzelfde verhaal. Het aantal kinderen uit zeer arme gezinnen neemt zorgwekkend toe. Een enorme zorg voor de scholen. Eén van de directeurs houdt haar ogen zelfs niet droog als ze vertelt hoe een moeder drie 'in vossen geklede' kinderen kwam aanmelden. Een beetje goed nieuws kon ik in ieder geval brengen. Er kan een beperkt aantal nieuwe kinderen in het project toegelaten worden. ECE was om begrijpelijke redenen voorzichtig geweest met 'aannemen'. De voorwaarde is namelijk dat de kinderen in ieder geval ondersteund blijven tot het einde van hun negenjarige schoolperiode. Daarom worden er jaarlijks niet meer 100 kinderen toegelaten maar wordt er steeds gekeken naar 100 'kindjaren'. De financiering voor drie van de vier seizoenen met 100 kindjaren per seizoen is bijna rond. Een klein beetje van de grote nood kan gelenigd worden.

Alle scholen zijn samen met ECE plannen aan het maken om zelf fondsen te werven. Gewoon door de kinderen dingetjes te laten maken en deze te verkopen bij bijzondere gelegenheden. Zowaar de eerste fundraising ter plaatse. De opbrengst zal niet groot zijn maar je ervaart wel een soort nieuw elan.

Een nieuw verschijnsel voor het land is de inclusive education. Probleemkinderen gaan niet meer naar speciale scholen maar blijven op de algemene scholen. Over de aanpak is nog niets bekend maar de verplichting is al uitgevaardigd door het ministerie. Dat dit voor deze scholen een probleem er bij is, spreekt voor zich.

In het gemeentehuis treffen we de ambtenaar sociaal care met de prachtige naam Diamanta Vito. Zij wil er voor zorgen dat de Gemeente participeert in de aanvragen van grants waar ECE zich de komende periode op gaat voorbereiden. Zij maakt zich ook enorm bezorgd over het intrekken van de sociale steun aan zo veel gezinnen, vaak alleenstaande moeders met kinderen. Ze bevestigt het verhaal wat ik al eerder hoorde. De wereldbank heeft selectiesheets ontwikkeld. Op basis daarvan moeten gemeenten bepalen wie wel of geen sociale steun krijgt. Dat met name straatarme alleenstaande moeders met kinderen buiten de boot vallen, is volgens de geleerden nu eenmaal het gevolg van een nieuw systeem. Dat men op lokaal niveau de noden van de armen beter kent, doet er dan niet toe.

Diamanta bevestigt dat doorgaan met ons project zeker nog jaren nodig zal zijn en eigenlijk op veel grotere schaal. Een uitdaging om gezamenlijk wegen te vinden naar nieuw geld.

Bij de deur van de Onufrischool staat Ervin Goxhaj ons op te wachten. Zonder zijn grote voorganger is het makkelijker praten. Voor hem is alles nog erg nieuw. Het schooljaar is nu een maand aan de gang maar er moet nog zo veel geregeld worden. De roosters zijn nog lang niet af. Hoe gaat dan op de universiteit, vragen we ons af.

Daar beginnen volgende week (eind oktober, dus!) de eerste colleges.

Ervin vertelt over de nieuwe, jonge collega's die hij elders in het land heeft. Zo komen we op het idee om de slapende Association of Albanian Art Schools weer eens te revitaliseren. Ervin is verrast om te horen dat hij statutair de voorzitter is. Maar waar de statuten zijn. Op dit moment weet niemand dat. Ideeën zijn er nog altijd over Nederlandse trainingen aan docenten van de scholen, masterclasses en uitwisselingen. Speciaal is het idee om in de enigszins gerenoveerde concertzaal van de school concerten met betalend publiek te gaan organiseren. Goed idee, vind ik. Maar de daarvoor benodigde vleugel is er niet. Of ik een plan heb? Zo ga je hier altijd met een 'verzoek' de deur uit, maar het is de moeite waard.

Mijn verblijf was deze keer van begin tot eind zonovergoten. Als het al donker is, loop ik in een aangename warmte naar restaurant Atika.

Onderweg nog een leuk verkeersavontuurtje. De weg langs mijn hotel werd door veel auto's gebruikt als sluiptroute tussen de vele opgebroken wegen. Eigenlijk was alleen lopen al riskant vanwege de kuilen, het natte cement, de zand- en grindbergbergen en de losliggende kabels. Maar toch lukte het om er met hangen en wurgen doorheen te komen. Maar nu ineens niet meer. Aan het eind van de weg lag een enorme nieuwe stapel grind en daarnaast was een diepe kuil gegraven. Een rij van bijna tien auto's kwam dus muurvast te zitten. Omkeren was de enige mogelijkheid. Maar het was smal en niemand wilde zijn medeweggebruiker ruimte geven. Dolle pret dus om daar een kwartiertje te blijven kijken.

Bij aankomst zitten de broers Lopari op het terras. Ik ga eten met Eda en Chris, haar man. Ik ken de overladen porties die je hier krijgt maar ik weet me in te houden. Het valt me op dat ook hier helemaal niet meer gerookt wordt. In andere restaurants evenmin. De verklaring is echt Albanees. Tot eind vorig jaar liepen de politieagenten maandelijks alle horecabedrijven langs om hun maandelijks 'fee' op te halen. Betaling daarvan betekende dat er niet gecontroleerd werd. Nu heeft de regering de boetes aanzienlijk verhoogd. Voor de klant, het bedienend personeel en de eigenaar. Politieagenten krijgen een aardige bonus voor iedere boete die ze uitschrijven. Dat levert aardig wat op. Nu wordt er dus echt gezocht naar wetsovertreders!

Dinsdag 21 oktober

We willen op tijd zijn voor onze afspraken in Tirana. We vertrekken vroeg. Chris is onze chauffeur. Hij moet toch op de universiteit zijn waar hij straks weer les gaat geven.

Op de afgesproken plaats moeten we wel zo'n anderhalf uur wachten op Alda Dekovi van het EU Information Centre in Tirana. Ze was die ochtend vroeg al bij een receptie en had moeite om langs alle bezoekers de uitgang te vinden Als ze bij ons aan tafel zit, begint ze een lange monoloog van ruim een uur over alles wat zij doet en gedaan heeft. Als zij een punt zet achter haar verhaal hebben wij geen tijd meer om haar onze vragen te stellen want ze heeft haast om neer een volgende afspraak te gaan. Gelukkig hebben we in flarden van haar betoog voldoende informatie opgepikt om ECE straks een passende (vervolg)aanvraag te laten doen voor de IPA cross border projects (Instrument for Pre- Accession Assistance).

Vlak daarbij is het kantoortje van TACSO (Technical Assistance for Civil Society Organisations). De ontmoeting met adviseur Genci Pasko was vele malen nuttiger dan het vorige gesprek. TACSO adviseert NGO's bij het doorlopen van de doelhoven naar het geld van de EU. Dat wordt hier ingezet om Albanië rijp te maken voor toetreding. Hij wijst ons op twee programma's die ruime mogelijkheden bieden tot co-financiering voor onze Skampa Kids. Voor de kinderen waarom het gaat, is het bijna van levensbelang dat het project binnen niet al te lange tijd wordt uitgebreid en ook na de zomer van 2017 verder gaat als de financiële middelen van Stichting Skampa en Edukans uitgeput zijn. Zowel in het National Grant Scheme als het nieuwe programma van EIHDR (European Instrument for Democracy and Human Rights) staan doelstellingen die helemaal passen op het project. Het is alleen wachten op de aankondiging van de aanvraagmogelijkheden (de calls). Gezien de bureaucratiese ervaringen kan dat nog wel even duren.

Rond drie uur zijn we terug in Elbasan en is het tijd voor een late lunch. Chris parkeert zijn auto direct voor de deur van restaurant Benvenuto. Uitstappen voor de deur dus. Een uurtje later was weggrijden echter wel een probleem. Meer chauffeurs hadden hun auto op hetzelfde pleintje schots en scheef geparkeerd. Of je ze moest vinden in een restaurant, een winkel of een kantoor was natuurlijk niet duidelijk. De zoektocht duurde een half uur. In volstrekte chaos reden de auto's achteruit de drukke straat op totdat wij eindelijk verlost waren van de blokkade. Albanië en het verkeer. Je kunt er spannende boeken over schrijven.

Ik merk inmiddels dat ik een mailtje van Tani gekregen heb. We waren er al achter dat ik hier geen enkele sms ontvang. De communicatietechnieken van Albanese telecommataatschappijen blijven moeilijk te doorgronden. Ze hebben meer aandacht voor verkoop dan voor service, hoor ik overal. Maar goed. Gazi Maksuti, de handelaar in medicinale kruiden, wil me nog even spreken. Twee jaar geleden wees ik hem de weg om een adviesverzoek bij PUM te doen. Dat heeft hij toen laten lopen maar nu heeft hij toch wel behoefte daaraan. Zijn export loopt zo goed dat hij steeds vaker niet kan voldoen aan de vraag. Het is begrijpelijk dat hij daar wat aan wil doen. Gelukkig had ik al een keer contact gehad met de Albanese contactpersonen van PUM. Eda heeft ze zelfs al een keer ontmoet dus Gazi kan met haar hulp aan de slag.

's Avonds gaan we nog even een restaurantje bezoeken om afscheid te nemen van Juli. Zij is de enige die een hele maaltijd bestelt. Wij hebben laat in de middag genoeg gegeten. Als wij klaar zijn met onze kleine hap heeft zij nog steeds niets. Dat wordt dus de gebruikelijke Albanese doggy bag. Ze moet op tijd thuis zijn om haar baby van 4 maanden te voeden. Doordat het wachten zo lang duurde, hadden we wel genoeg tijd om de afronding van het jaarrapport nog eens goed door te nemen.

Woensdag 22 oktober

's Morgens vroeg, stipt om 8 uur zit ik in de bar van het hotel te wachten op Ilirian Gjoni, de programmamanager van het Amerikaanse Worldvision in de regio Elbasan. Hij zit op hetzelfde moment samen met Eda op de veranda. Inderdaad, eind oktober kun je hier nog gewoon buiten ontbijten. Als we elkaar gevonden hebben, blijkt ons onderhoud kort maar uitzonderlijk nuttig. Eda werkt trouwens ook voor Worldvision nu het aantal projecten bij ECE (hopelijk tijdelijk) minimaal is. Deze club werkt nu nog uitsluitend in de afgelegen bergdorpen in de rural area. In de komende jaren gaat ook de stad Elbasan tot het werkterrein horen. De stad gaat trouwens stukken groter worden door een op handen zijnde gigantische herindeling van steden en regio's. Het blijkt dat de doelstellingen van het nieuwe regionale programma van Worldvision (education, child protection, gender equality) helemaal stroken met die van Skampa Kids. Partnerships en samenwerking in de toekomst bieden dus een kansrijk perspectief.

Zo komen er toch steeds weer nieuwe kansen voor onze vrienden van ECE, ook al vinden ze het nog altijd ontzettend moeilijk om de weg te vinden naar het geld dat er toch echt in steeds ruimere mate beschikbaar is voor onderwijsactiviteiten. De afgelopen dagen hebben we regelmatig gesproken over de mogelijkheid die er is om per 1 april geaccrediteerd te worden als opleidingsinstelling voor nascholing van onderwijzers. Dat ECE aan de kwalificaties voldoet, staat wel vast. Maar of ze curieuze politieke weg juist weten te bewandelen, is nog de vraag. Tot op heden werden accreditaties alleen verleend aan instituties die de juiste contacten hadden met de politieke machthebbers die op dat moment aan de macht waren.

Als de accreditatie er is, komt er veel werk op de club af. Het nieuwe overheidsbeleid is namelijk dat alle onderwijzers jaarlijks een aantal punten moeten halen met verplicht te volgen bij- en nascholingen. Daarvoor is ook nog eens geld beschikbaar. ECE heeft dat jaren gedaan met Nederlands geld. Nu hebben ze de kans om het met Albanees geld te doen.

Mijn taxichauffeur waarschuwt me voor de verkeerschaos in Tirana als we naar het vliegveld vertrekken. Ik weet er alles van. Nieuw voor mij is de onnavolgbare route die hij rijdt door allerlei buitenwijken vol zanderige en hobbelige wegen, vervallen krotten, Roma-markten en tot de nok toe gevulde, vervallen kiosken. Maar al hobbend en manoeuvrerend tussen de ezelwagens en handkarren door komen we uiteindelijk op de snelweg naar Mother Theresa Airport. Het kan comfortabeler maar niet sneller.

Inchecken is hier nog altijd zo gebeurd. Dan op weg naar München waar het ijskoud en kletsnat is. In Amsterdam is het even koud, maar wel droog na de storm en regen van de afgelopen dagen.

Vroeg in de avond ben ik thuis na een nuttig bezoek waar ik met tevredenheid op terugkijk.

Nu volgen de voorbereidingen voor het benefietconcert van toppianiste Marietta Petkova dat over twee weken plaatsvindt. De opbrengsten zijn bestemd voor de Skampa Kids en we zijn Marietta dankbaar voor haar belangeloze medewerking.